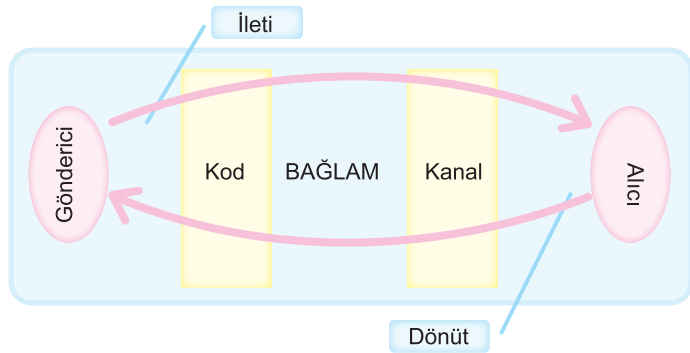

İLETİŞİM

- İletişim; duygu, düşünce veya bilgilerin türlü yollarla karşılıklı aktarılmasıdır. Temel iletişim aracı, sözdür.
- Sözün dışında yazı, işaret, sembol, hareket vs. yollarıyla da iletişim sağlanır. Dille gerçekleştirilen iletişim; resim, şekil, işaret ve beden diliyle yapılan iletişimden daha güçlü ve kullanışlıdır. Bu bakımdan duygu, düşünce ve isteklerin aktarılmasında daha çok, dil kullanılır.
- İletişim, yalnızca sözlerin aktarılması değildir. İnsanın insanla karşılaştığı ve ilişki kurduğu her yerde, her zamanda, her durumda iletişim vardır. Bu yüzden iletişim, yaşamın akışı içinde farklı biçimlerde karşımıza çıkar.
- İletişimde gönderilecek bir ileti, bu iletiyi alması düşünülen hedef bir alıcı veya alıcı kitlesi bulunmaktadır. Göndericiyle alıcı arasındaki ilişki, iletinin düzenlenme biçimini belirler. Göndericinin iletiyi hazırlamakta ve göndermekteki amacı önemlidir. Çünkü ileti, bu amaca göre düzenlenir.

İletişimde Bulunması Gereken Unsurlar

1. Gönderici:

- İletişimi başlatan, iletiyi gönderen kaynaktır.

2. İleti:

- Gönderici tarafından alıcıya yollanan ve özel bir anlamı olan mesajdır.

3. Alıcı:

- Göndericinin, iletiyi yollamak istediği varlıktır.

4. Şifre (Kod):

- İletinin gönderilme biçimidir. (söz, yazı, resim, hareket, renk...)

5. Kanal:

- İletinin, göndericiden alıcıya ulaştığı yol veya araçtır. (cd, telefon, bilgisayar, hava, yazı tahtası...)

6. Dönüt:

- Alıcının göndericiye verdiği cevaptır.

7. Bağlam:

- İletişimin gerçekleşmesini sağlayan her türlü koşul ve bunların bir arada bulunduğu ortamdır. (sınıf, kütüphane, alışveriş merkezi, oturma odası, tren, sokak...)

Örnek

Ozan, bir internet kafede www.kitapbulal.com adresine girerek Çözüm Yayınları'nın TYT Türkçe PDF kitabını sipariş etmiştir. Site de Ozan'a, siparişin alındığına ve en kısa sürede kitabının kendisine ulaştırılacağına dair bir onay notu göndermiştir.

- Gönderici: Ozan
- İleti: Kitap siparişi
- Alıcı: www.kitapbulal.com
- Şifre: Yazı
- Kanal: Bilgisayar ekranı
- Dönüt: Onay notu
- Bağlam: İnternet kafe

Örnek 1

Uygar, okul için alışveriş yapmak üzere mağazaları dolaşmaya gider. Aradığı kıyafeti vitrinde görünce hemen mağazaya girer, tezgâhtar kıza beğendiği kıyafeti gösterir ve bedenini söyler. Kız da Uygar'a, hemen bakıp sizi bilgilendireceğim, diyerek Uygar'ın yanından ayrılır.

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Gönderici: Uygar
- B) Alıcı: Tezgâhtar kız
- C) Mesaj: Beğendiğim kıyafetten bedenime göre var mı?
- D) Bağlam: Sözlü ifade
- E) Dönüt: Bakıp hemen geliyorum.

DİL İÇİNDEKİ FARKLILIKLAR

- Dil, sürekli bir evrim içindedir.
- Kimi sözcükler tarih sahnesinden çekilir, ihtiyaçlar yeni sözcükler doğurur.
- Her dil içinde tarihî, toplumsal, kültürel vs. nedenlerle farklılıklar oluşur. Bu farklılıklar dili, kimi zaman birbirine yakın (şive), kimi zaman da birbirinden uzak (lehçe) birtakım kollara ayırır.

I. Lehçe

- Bir dilin, yazılı metinlerle takip edilemeyen dönemde ayrılmış kollarıdır.
- Lehçeler ana dilden büyük farklılık gösterir.
- Türkçenin lehçeleri şunlardır:
 - Çuvaşça
 - Yakutça

Örnek

Türkçe: Nasılsınız?

Yakutça: Minle puriantır?

Çuvaşça: Haydah oloroğut?

Örnek 2

Türk Dil Kurumu, 2018 yılına girerken dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan Türk topluluklarının şive ve lehçelerinden oluşan 24 ayrı kutlama mesajı yayımlamıştır.

Bu parçaya göre aşağıdaki mesajlardan hangisi Türk lehçelerinden biriyle yazılmış kutlama mesajı olabilir?

- A) Canga cılingız kuttı bolsın. (Kazakça)
- B) Teze yılınızı gutlayaarin. (Türkmençe)
- C) Yengi yilingızğa mübarek bolsun. (Uygurca)
- D) Sene sul yaçepe salamlatap. (Çuvaşça)
- E) Yengi yilingız mübarek bolsun. (Özbekçe)

II. Şive

- Bir dilin, yazılı metinlerle takip edilebilen dönemde ayrılmış kollarıdır.
- Şiveler, ana dilden ve birbirlerinden çok büyük farklılık göstermez.
- Ortak sözcük sayısı lehçeye oranla fazladır.

- Sözcüklerin uğradığı değişim anlaşılabilir.
- Türkçenin başlıca şiveleri şunlardır:

- Türkiye Türkçesi
- Azerbaycan Türkçesi
- Türkmenistan Türkçesi
- Özbekistan Türkçesi

Örnek

Türkiye Türkçesi: Yıldız

Azerbaycan Türkçesi: Ulduz

Uygur Türkçesi: Yultuz

Kazakistan Türkçesi: Juldız

III. Ağız

- Belli bir coğrafyada konuşulan şivenin sınırları içindeki yöresel söyleyiş farklılıklarıdır.
- Türkiye Türkçesi bünyesinde pek çok ağız konuşulur: İstanbul ağızı, Adana ağızı, Erzurum ağızı, Aydın ağızı, Trabzon ağızı, Rumeli ağızı vs.

Örnek

İstanbul ağızı: Geliyorum

Karadeniz ağızı: Geliyrum

Erzurum ağızı: Gelirem

Örnek 3

Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili. Karadeniz ağızı, Konya ağızı...

Buna göre;

- Tike: Parça,
- Çıdırğı: Ateş tutuşturmakta kullanılan kuru dal parçaları,
- Yengi yilingızğa mübarek bolsun.

seçeneklerinden hangileri ağız örneği değildir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

IV. Standart Dil (Ölçünlü Dil)

- Kuralları sözlüklerde ve yazım kılavuzlarında tespit edilmiş; eğitim, hukuk, basın yayın alanları ile resmî yazışmalarda kullanılan yazı (kültür) dilidir.
- İşlev ve geçerlilik alanı geniş, sosyal sınıf ve yerel iz taşımayan dil özelliğidir.
- Türkçe için standart dil, İstanbul Türkçesini esas alan yazı dili üzerine kurulmuştur.

1. Aşağıdakilerden hangisi insanlar arası iletişimin zorunlu olma nedenlerinden biri değildir?

- A) Sosyal ilişkilerde iletişimin bir gereklilik olması
- B) Duygu ve düşüncelerin ancak iletişim yoluyla aktarılabilmesi
- C) İnsanların ilişki kurdukları farklı toplumlardan etkilenmesi
- D) Günlük yaşamın olağan akışında devam edebilmesi
- E) İnsanın doğası gereği sosyal bir varlık olması

2. • Akedeşler, beni bak.
• Angut, ne anlarsın sen bu işlerden?

Bu cümleler aşağıdakilerden hangisine sırasıyla örnek olarak verilmiştir?

- A) Şive – lehçe
- B) Argo – şive
- C) Ağız – argo
- D) Jargon – ağız
- E) Ağız – jargon

3. Satış sorumlusu Oktay Bey, Menekşe Apartmanı 12 numaralı dairede oturan Melike Hanım'a pazarladığı elektrik süpürgesini uzun süre tanıttı, Melike Hanım'ın sorularına doyurucu cevaplar verdi ama satış gerçekleşmedi.

Bu cümledeki iletişim öğeleri ile ilgili aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) Gönderici – Oktay Bey
- B) Alıcı – Melike Hanım
- C) İleti – Oktay Bey'in satış sunumu
- D) Bağlam – Elektrik süpürgesi
- E) Şifre – söz

4. Bir mesajın resim göstergesi kullanılarak iletilmesi aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

- A) İleti
- B) Şifre (Kod)
- C) Kanal
- D) Dönüt
- E) Bağlam

5. İletişimde mesajın, bilgisayar ekranı üzerinden gerçekleşmesi iletişimin unsurlarından ---- ile ilişkilidir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) şifre
- B) bağlam
- C) kanal
- D) belirtke
- E) gösterge

6. Kimi toplum katmanlarının kendi aralarında anlaşmak için geliştirdikleri dil aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Konuşma dili
- B) Şive
- C) Lehçe
- D) Argo
- E) Ağız

7. – Çaktın mı moruk?
– Çakmaz mıyım dayko?

Bu diyalog aşağıdakilerden hangisine örnek olabilir?

- A) Jargon
- B) Şive
- C) Ağız
- D) Argo
- E) Lehçe

8. I. Sene diyirem! Gaç gündür arıram, yoksan. (Şive)
II. Döviz piyasalarında bu hafta dalgalanma bekleniyor. (Jargon)
III. Adamı sokakta kıstırıp bir güzel marizlemişler. (Argo)
IV. Haydah oloroğut? (Nasılsın?) (Lehçe)
V. Menden heç ne soruşma. (Bana hiçbir şey sorma.) (Ağız)

Numaralanmış cümlelerden hangilerinin yerleri değiştirildiğinde yanlışlık giderilmiş olur?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) I ve V
- D) II ve V
- E) III ve IV

KÖK

- Sözcüğün, bütünle anlam ilişkisini koruyan en kısa durumudur. Sözcüğün hiç ek almamış biçimidir.
- **Süt-çü-lük-ten** bugünkü noktaya gelmeyi başarmış.
- **Söz-len-me-miz-in** üstünden iki ay geçmeden nişanlandık.
- Özellikle hasat zamanı köylüler **yor-ul-u-yor-du**.
- **Kır-gın-lık-lar-ımız-ı** bir kenara bırakmalıyız.

I. İsim (Ad) Kökü

- Varlık ve kavramların kendilerini karşılar.
- **yolladım, evlerimiz, işsizlikten...**
- **sula, derelerde, azaldı...**

İsim soylu sözcükler isim kökü kabul edilir:

- **bencil** → zamir
- **yenilen** → sıfat
- **birleşmek** → fiilimsi

Yansımalar isim kökü kabul edilir:

- **hıçkırık, meliyor, horultu, havlama...**

II. Fiil (Eylem) Kökü

- Varlık ve kavramların hareketlerini karşılar.
- **kırıldı, gelmiş, okusana, sevin...**
- **verimli, solgun, yatak, silgi...**

Örnek 1

Ölü kızıl suyun dalgası
Gece yürünen yol
Ve yolcuların dağıldığı zavallı yeryüzü

I

Salınan beyaz kefenler

II

Tören giysileri.

III

Ve bir koşu için gerekli tek şey

IV

Atın yelesidir.

Aslolan,

Şimdi ve burada

Çürüyüp kaldık.

V

Bu dizelerde numaralanmış sözcüklerden hangisinin kökü farklıdır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Bazı köklerde hem isim hem de fiil anlamı vardır. Bu durumda kök türü, eklerden ya da cümledeki kullanımdan anlaşılır.

- tat, savaş, güven, acı (ortak kök)
- yüz, kaç, at, in, kır... (sesteş kök)

III. Ortak Kök (Kökteş):

- Aynı anlamlı sözcüğün hem isim hem fiil olarak kullanılabilmesidir.

- Kullanmadığımız eşyaları **eskiciye** verdim. (isim kökü)
- Geçen yaz aldığım ayakkabılar, bir yılda **eskidi**. (fiil kökü)
- Ayakkabılarını bir tek gün **boyasız** görmedim. (isim kökü)
- Küçükçük bir fırçayla bahçenin bütün çitlerini **boyadı**. (fiil kökü)

IV. Sesteş Kök

- Aynı sesli sözcüklerin farklı anlamları vermesidir.
- Bu, hayatımda aldığım en güzel **güldü**. (isim kökü)
- Anlattığım fıkraya uzun süre **güldü**. (fiil kökü)
- **Yaz** gelince bütün köy Toroslara yaylaya çıkardı. (isim kökü)
- Şirketimizin durumu ile ilgili bir rapor **yazıyormuş**. (fiil kökü)

Örnek 2

(I) Amacım, sizin tehlikede olduğunuzu anlatmaktı. (II) Yoksa ben hiçbir zaman belalardan ve tehlikelerden korkan, canından endişe edenler takımından değilim. (III) Bunu siz de pekâlâ bilirsiniz..." cevabıyla bu işe olan güvenini bildirdi. (IV) Sonra meselenin ayrıntıları uygulanması hakkında bir süre daha konuştular. (V) Gece hayli ilerlemişti, Cezmi yine geldiği pencereden aşağıya süzülerek Adil Giray'dan ayrıldı.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde ortak köklü (kökteş) bir sözcük kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

EK

- Tek başlarına anlamsız olduğu hâlde sözcüklere eklenerek görev üstlenen, anlam katan unsurlardır.
- Yüz yıl büyü bir hizmet gör ol bu değirmen, rüzgâr dön kanat kop, yalın kare biç kale kapı kal.
- Yüz yıldır büyük bir hizmet görmüş olan bu değirmenlerin, rüzgârın döndüreceği kanatları kopmuş, yalnızca kare biçimindeki kale kapıları kalmış.

- Görüldüğü gibi ilk bölümde ek almamış sözcüklerin art arda dizilişi, anlamlı bir cümle oluşması için yeterli olmamıştır.

İki tür ek vardır:

- Çekim ekleri
- Yapım ekleri

I. Çekim Ekleri

- Sözcüğü, cümledeki diğer sözcüklere çeken (kullanıma girmesini sağlayan) eklerdir.
- Âdeta sözcüğün dışarıya uzanan kollarıdır.

1. İsim Çekim Ekleri

a) Çokluk Eki (-ler)

- Eklendiği ismin birden çok olduğunu bildirir.
- İsmi diğer sözcüklere bağlamaz.
- Sonuçları değil, başlangıçları değiştirmek gerekir.
- Kapılar kapandı, sokaklar ıssız, insanlar evlerine çekilmiş.
- Eklendiği sözcüğe değişik anlamlar da katabilir:
- Türkler, yardımlaşmayı seven bir millettir. (**topluluk**)
- Hasta, bütün gece ateşler içinde kıvrandı. (**abartma**)
- Yazları yaylaya çıkar, orada yaşırdık. (**zaman**)
- Bakan Beyler, henüz makamına gelmediler. (**saygı**)
- Bayramda dayımları, halamları ve teyzemleri de gördüm. (**aile**)

b) Tamlama Ekleri

- İsim tamlaması kuran eklerdir.
- Aslında tamlayan "ilgi eki", tamlanan eki de "iyelik eki"dir.
- Ancak bu ekler tamlama kurma işleviyle özel bir görevde kullanıldıklarından bu başlık altında incelenir.

Tamlayan (İlgi) Eki: -ın / -in / -un / -ün

Sözcüğün, kendisinden sonraki sözcükle ilgi kurmasını sağlar. Sözcüğü; tamlanana, edata ya da eylemsiye bağlar.

- Sonunda aklının sesini dinlemeye karar verdi. (tamlanana bağlamış)
- Sizin için otelde bir oda ayırttık. (edata bağlamış)
- Toplantıya müdürün katılması pek normal değildi. (fiilimsiye bağlamış)
- Yazın bu yöreler, tatilcilerin akınına uğrar.

Son örnekte ek, kendisinden sonrakine ilgi kurmadığından ilgi eki değildir.

Tamlanan (İyelik - Aitlik) Eki -ı / -i / -u / -ü

- Sözcüğün, kendisinden önceki sözcüğe aitlik bildirmesine yarar.
- Sözcüğün kişiye ya da nesneye ait, kişi ya da nesneyle ilgili olduğunu bildirir.
- Zenginin parasında yoksulun hakkı vardır.
- Salonun perdeleri, halının desenleriyle uyum içindeydi.

Sesteş eklerin ayırımına dikkat edilmelidir.

- Kazı çalışmalarına yoğun kar yağışı nedeniyle ara verildi. (yapım eki)
- Lafa daldık da yemekleri soğuttuk! (durum eki)
- Telefonu masanın üstündeydi ama kendisi yoktu. (iyelik eki)

c. Hâl (Durum) Ekleri

- Sözcük ya da öbeği yükleme, edata bağlar.
- Sözcüğün ya da öbeğin cümle içinde hangi öge olduğunu bildirir.

Yalın hâl:

- Sözcüğün hâl eklerinden hiçbirini almamış biçimdir.
- Özne ve belirtisiz nesne bu hâldedir.
- Şehir, günün bu saatlerinde çok تنها olur. (özne/yalın)

Belirtme (yükleme) hâli (-i):

- Sözcüğü fiilin etkisinde bırakır.
- Belirtili nesne bu hâldedir.
- Yarın büroyu boyatıyoruz.
- Buradan giderseniz yolu çok uzatırsınız.

Yönelme (Yaklaşma) hâli (-e):

- Dolaylı tümleç ve zarf tümleci bu hâldedir.
- Heyecandan, önümdeki notlara hiç bakamadım.
- Apartmanın bahçesine gül dikmişler.
- Eklendiği sözcüğe değişik anlamlar da katabilir:
- Siparişlerinizi en erken yarına yetiştirebilirim. (zaman)
- Daireyi size en son, dört yüz liraya satarım. (fiyat)
- Kitapları masaya bıraktım. (üzerine)
- Hırsız çaldıklarını bir çuvala dolduruyordu. (içine)

Bulunma (Kalma) hâli (-de):

- Dolaylı tümleç bu hâldedir.
- Sıcaktan dışarıda kimsecikler yoktu.
- Bu hafta bizim sokakta iki düğün vardı.

1. Atak bir yaşam biçiminin ve her zaman meydan okumaya
I II III
hazır mücadeleci kişiliğin bütün özelliklerini fazlasıyla
IV
sergiliyordu.
V
Bu cümlede numaralanmış sözcük hangisinin kökü tür bakımından diğerlerinden farklıdır?
A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisinin kökünün türü farklıdır?
A) Sonbaharda içimi anlaşılmaz bir sıkıntı sarıyor.
B) Kendine güvenmeyen insanlar başarılı olamaz.
C) Memlekete gidip büyükleri ziyaret edeceğim.
D) Eskici dükkânından kendime bir palto satın aldım.
E) Bu söylediklerimde kırılacak bir şey yok!

3. “-ler / -lar” eki aşağıdakilerden hangisinde çokluk anlamının dışında kullanılmıştır?
A) Yazar, eserlerinde akıcı bir dil kullanmış.
B) Seminerin sonunda konuşmacı, soruları cevapladı.
C) Gazetelerde yayımlanmış yüzlerce makalesi var.
D) Köylerini gören Hasan ve Günata çok sevinmişti.
E) Bazı arkadaşlar kamp yerinde kalmak istemişlerdi.

4. Aşağıdaki dizelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisi fiil kökünden türememiştir?
A) Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller.
B) İçim sana tutsaktı uzaktan uzaktan.
C) Kanadı kırık kuş merhamet ister.
D) Yollarda hep umutsuzca yürüyor ayaklarım.
E) Kıvılcım süzülüyor yaslı kirpiklerinden.

5. Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi birden fazla çekim eki almamıştır?
A) Bardak bir anda masadan düşüp kırıldı.
B) Kapıya gelen satıcılardan bir şey almam.
C) Bütün gün evde televizyon seyrettik.
D) Gezide çektiğimiz fotoğraflara bakıyoruz.
E) İş yapacak gücü kendimde bulamıyordum.

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde hâl eki almış bir sözcük yoktur?
A) Serin bir yayla havası çarptı aniden yüzümüze.
B) Elbiseleri göz kamaştıracak kadar güzeldi.
C) Gelip geçenlerin sözlerine kulak vererek yürüyordu.
D) Davette misafirlere çok güzel yemekler ikram edildi.
E) Ağzıyla kuş tutsa yine bana yaranamaz.

7. Aşağıdaki dizelerin hangisinde iyelik eki vardır?
A) Bu yemeği ilk defa Adıyaman'da yemiştım
B) Serinlemek için gölge bir yer aradılar.
C) Kısa süren bir sağanaktan sonra güneş açtı.
D) Öğleye kadar uyumaktan vazgeçip erken kalkmalısın
E) Bütün sorularımıza tek tek doyurucu cevaplar verdi.

8. I. İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
II. Kuşlar geçiyor, derken;
III. Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık.
IV. Ağlar çekiliyor dalyanlarda;
V. Bir kadının suya değişiyor ayakları

Numaralanmış dizelerin hangisinde bir sözcük hem çoğul eki hem de iyelik eki almıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Sanayi şehirleri, Sanayi Devrimi'nin etkisiyle sanayi tesislerinin kurulması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu şehirler, diğer sektörlerin gelişmesini etkileyerek etkinlik gösterdiği bölgenin ön plana çıkmasını sağlar. Manchester, Tokyo, Düsseldorf ve Detroit sanayi şehirlerine verilebilecek örnekler arasında yer almaktadır.
- Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangileri sadece çekim eki almıştır?**

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III
D) III ve IV E) III ve V

10. Matematik, astronomi, tıp ve ilahiyat alanında döneminin tüm bilgilerine hâkim olan Copernicus, ağırlıklı olarak astromi üzerine çalışmalar yapmıştır. Copernicus, araştırmalarını objektif değerlendiren yenilikçi bir bilim adamıdır. Batlamyus Evren Modeli üzerinde çalışmıştır. Batlamyus'a göre Dünya sabit ve hareketsiz olarak evrenin merkezinde bulunmakta, Güneş dâhil her şey onun etrafında dönmektedir.
- Bu parçada numaralanmış sözcüklerin hangisinde iyelik eki yoktur?**

A) I B) II C) III D) IV E) V

11. Akşamlardan, gecelerden, senden uzağım Şiirlerim rüzgârdır uzak dağlardan esen Durgun sular gibi azalacağım Bir gün, birdenbire çıkıp gelmesen.
- Bu dizelerde numaralanmış sözcüklerden hangileri fiil çekim almıştır?**

A) Yalnız I B) Yalnız IV C) II ve III
D) IV ve V E) II, IV ve V

12. Sözlerime son vermeden önce bir şey daha eklemek istiyorum, Baylar: Thomas Jefferson bir keresinde bütün insanların eşit yaratıldığını söylemişti, Kuzeyliler, Wasington'daki yönetici takımının kadın üyeleri bu cümleyi bizlerin suratına savurmayı çok sever. Şu içinde yaşadığımız miladi 1935 yılında bazı insanlarda bu cümleyi bağlamı dışında, her türlü durum için kullanma eğilimi var.
- Bu parçada numaralanmış sözcüklerin hangisinde çekim eki yoktur?**

A) Yalnız I B) Yalnız V C) II ve III
D) III ve V E) IV ve V

13. (I) Romanın hayatı yansıttığını yazmışım bir ara. (II) Dediklerine bakılırsa son derece yanıliyormuşum. (III) Matematik, hayatı ne kadar yansıtırsa roman da o kadar yansıtırmış. (IV) Yani roman yaşamdan çok matematiğe yakınmış. (V) Çünkü yaşam gelişigüzelmiş, romansa keyfi ama kuralı keyfi.
- Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde birden fazla belirtme durum eki vardır?**

A) I B) II C) III D) IV E) V

14. Biz gerçeklik unsurundan çok; kurmaca unsurunu ön planda tutarız. Yani romanda anlattığımız, aktardığımız, yansıttığımız içerik ve anlam katmanlarından, fikir, duygu ve bilgilerden çok; bunları nasıl anlattığımız, nasıl bir teknik ve söylem içinde sunduğumuz, nasıl bir kurguya bağlı olarak ortaya koyduğumuz önemli olmuştur.
- Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

A) I. sözcükte ayrılma durum eki vardır.
B) II. sözcükte belirtme durum eki kullanılmıştır.
C) III. sözcükte çekim eki yoktur.
D) IV. sözcükte yönelme durum eki bulunmaktadır.
E) V. sözcükte ek-fiile yer verilmiştir.

1 ve 3. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

- I. KAVUKLU – İsmail, yarım saattir harman beygiri gibi döndük durduk. Yeter artık! Ben aç kalmaya razıyım. Dükkândan da vazgeçtim. Ben eve dinlenmeye gidiyorum.
- II. PİŞEKÂR – Haydi canım çocukluğu bırak. İşte bak iki adım kaldı. Geldik bile. (Dükkânın yanına gelerek şakşakla parmaklığı kuvvetle sarsar.) Bismillah... Buyurun efendim işte dükkân.
- III. KAVUKLU – İsmail, şimdi senin gırtlığını sıkabilirim.
- IV. PİŞEKÂR – Neden efendim? İş buldum diye mi?
- V. KAVUKLU – Şu dükkân dediğin deveye benzeyen şeyin önünden belki on defa geçtik be. İnsafına turp sıkacağımın herifi. Ulan bana garezin nedir be?

1. Numaralanmış diyaloglarla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I.sinde birden fazla çekim eki almış sözcükler vardır.
- B) II.sinde yönelme durum eki almış sözcüğe yer verilmiştir.
- C) III.sünde tamlayan eki almış sözcük bulunmaktadır.
- D) IV.sünde fiil çekim ekleri kullanılmıştır.
- E) V.sinde belirtme durum eki almış sözcük vardır.

2. Numaralanmış diyaloglarla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) I.sinde bulunma durum eki almış sözcük bulunmaktadır.
- B) II.sinde ek-fiile yer verilmiştir.
- C) III.sünde yönelme eki almış sözcük kullanılmıştır.
- D) IV.sünde iyelik eki vardır.
- E) V.sinde duyulan geçmiş zaman kipiyle çekimlenmiş fiil vardır.

3. Numaralanmış diyalogların hangisinde ek-fiile yer verilmiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve V
D) II ve IV E) III ve V

4 ve 6. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

(I) Türk toplumlarında şehrsel yerleşmelerin ilk olarak VIII. yüzyılda ortaya çıktığı tahmin edilmektedir. (II) İnsanların ticaret ve zanaatla uğraştığı ilk Türk yerleşmelerinden olan Beşbalık şehrinin etrafı güvenlik gerekçesiyle surlarla çevrilmiştir. (III) Mevlâna'nın doğduğu yer olan Belh'de ise hem şehrin etrafı hem de sahip olunan tarım arazileri surlarla çevrilerek saldırılara karşı korunaklı hâle getirilmiştir. (IV) İslamiyet'in kabulüyle Türkler tarafından göçebe yaşam tarzı yavaş yavaş terk edilmeye başlanmıştır. (V) Bu doğrultuda IX. yüzyıldan itibaren Taşkent, Fergana, Buhara, Semerkant ve Tebriz gibi önemli Türk-İslam şehirleri ortaya çıkmıştır.

4. Bu parçada numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümlede ek-fiil vardır.
- B) II. cümlede tamlama eklerine yer verilmiştir.
- C) III. cümlede yönelme eki almış sözcük bulunmaktadır.
- D) IV. cümlede ayrılma durum eki almış sözcük kullanılmıştır.
- E) V. cümlede belirtme durum eki almış sözcük vardır.

5. Bu parçada numaralanmış cümlelerde aşağıdakilerden hangisi vardır?

- A) I. cümlede belirtme durum eki
- B) II. cümlede bulunma durum eki
- C) III. cümlede ayrılma durum eki
- D) IV. cümlede ek-fiil
- E) V. cümlede tamlayan eki

6. Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde hem çoğul hem iyelik hem de ayrılma durum eki almış bir sözcük vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7 ve 8. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

- I. Dilimde sabah keyfiyle yeni bir umut türküsü
Kar yağmış dağlara, bozulmamış ütüsü
Rahvan atlar gibi ırgalanan gökyüzü
Gözlerimi kamaştırsa da geleceğim sana
Şimdilik bağlayıcı bir takvim sorma bana
-İhlamlarlar çiçek açtığı zaman.
- II. Ay, şafağa yakın bir mum gibi erimeden
Dağlar çivilendikleri yerde çürümeden
Bebekler hayta hayta yürümeden
Geleceğim diyorum, geleceğim sana
Ne olur kesin bir takvim sorma bana
-İhlamlarlar çiçek açtığı zaman.

7. Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Hem kip hem de kişi eki almış fiil
B) Çoğul ekiyle çekimlenmiş sözcükler
C) Olumsuzluk eki almış fiil
D) Ek-fiille çekimlenmiş sözcük
E) Tamlama ekleri

8. Numaralanmış dizelerde aşağıdakilerden hangisi ortaktır?

- A) Kalma durum eki
B) İlgı zamiri "-ki"
C) İyelik eki
D) Belirtme durum eki
E) Ayrılma durum eki

9 ve 11. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

(I) Fransız İhtilali sonucunda çıkan karışıklıklar neticesinde Avrupa'da, Fransa'ya karşı bir cephe oluşmuştur. (II) Bu cepheleşme, Osmanlı Devleti'nin bir süre Rus tehdidinden uzak kalmasını sağlamıştır. (III) Kadim dost olarak bilinen Fransa'nın, 1798'de Mısır'ı işgal etmesiyle Osmanlı için tehdit ve saldırının yönü kuzeyden Akdeniz'e kaymıştır. (IV) Fransızların Mısır'ı işgali karşısında diğer Avrupalı devletler, kendi menfaatleri için Osmanlı Devleti'ni savunmuştur. (V) Osmanlı Devleti'nin dış siyasetinde, Napoleon'un 1798 Mısır Seferi'yle başlayan ve XIX. yüzyıl boyunca sürdürülen denge politikası takip edilmiştir.

9. Numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümlede birden fazla çekim eki almış sözcükler vardır.
B) II. cümlede yönelme durum eki kullanılmıştır.
C) III. cümlede ilgi ekine yer verilmiştir.
D) IV. cümlede ek-fiil bulunmaktadır.
E) V. cümlede fiil çekim eki vardır.

10. Aşağıdakilerden hangisi numaralanmış cümlelerin hepsinde ortak kullanılmıştır?

- A) İlgi eki
B) Belirtme durum eki
C) Ayrılma durum eki
D) Yönelme durum eki
E) Çoğul eki

11. Numaralanmış cümlelerin hangisinde sadece bir tane fiil köklü sözcüğe yer verilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1. Yapım eki almamış sözcükler “basit” hâldedir.
Altı çizili sözcüklerden hangisi bu duruma örnek gösterilebilir?

A) Şu an baharatlı bir pizzaya hayır demem doğrusu.
B) Sanatçının onlarca bestesi insanların dilindedir.
C) Tribünlerden sahaya inen taraftar futbolculara sarıldı.
D) Ağaca takılan uçurtmayı bir türlü kurtaramadık.
E) Annem isteyken onu telefonla arayan kimmiş?

2. Kalp yorgun, göz yaşlı umutlar bıktı
Sevda ekim, vuslat biçemiyorum
Gönlümün tahtına çok talip çıktı
Sevgili, senden vazgeçemiyorum
Bu dördülikle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Birden fazla birleşik sözcük vardır.
B) Tamlama ekleri kullanılmıştır.
C) İsim soylu türemiş sözcük kullanılmamıştır.
D) Hâl eki alan sözcük birden fazladır.
E) Bir dizede basit, türemiş ve birleşik sözcük vardır.

3. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birden fazla yapım eki almış bir sözcük kullanılmamıştır?**

A) Etrafımızdaki çamların sessizliği içimizi ürpertti.
B) Bu verimli topraklar üzerinde yaşamak ne büyük mutluluk!
C) Doğal zenginliği olan ülkeler hep başkalarının ilgisini çeker.
D) Onu başkan seçecektim ama bana pek istekli gelmedi.
E) Bugünlerde “Uçurtma Avcısı” adlı romanı okuyorum.

4. I. Garibim her taraf bana yabancı
II. Dertliyim çekinme doldur be hancı
III. İlk önce kımıldar hafif bir sancı
IV. Ayrılık sonradan kor yavaş yavaş
V. Otur başucuma sor yavaş yavaş

Numaralanmış dizelerin hangisinde türemiş sözcük kullanılmamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Bireyin kazanımlarından beslenen sanat toplumda yaygın-
I II III IV
laşınca bir adım sonrasında evrenselliği getiriyor.
V

Bu cümlede numaralanmış sözcüklerden hangisinde yalnızca bir yapım eki vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

6. “-mış/-miş” eki aşağıdakilerin hangisinde diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

A) Kullanım süresi geçmiş ürün satanlar cezalandırılacak.
B) Bana küsmüş çünkü onu davet etmeyeceğimi sanıyor.
C) Yüksek kesimlere ceviz büyüklüğünde dolu yağmış.
D) Bu arsaya büyük bir spor salonu yapılacakmış.
E) Kim demiş benim ıspanak yemeğini sevmediğimi.

7. Türemiş sözcüklerde yapım eki, çekim ekinden önce gelir.
Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kurala uymayan bir sözcük kullanılmıştır?

A) Dedem kendince toptancılık işleriyle uğraşıyor.
B) Aklimda dolaşan soruların cevabını bulmalıydım.
C) Usta sanatçılar, topluma bir ışık olabilenlerdir.
D) Yorucu bir yolculuktan sonra Sarıkamış'a varmıştık.
E) Uzaktan şehrin ışıkları görününce hepimiz sevindik.

8. Aşağıdaki sözcüklerden hangisi yapı bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) Konuşacaklar B) Koku
C) Oyun D) Geliyor
E) Bardağım

9. Mevsimler dönüyor yıllar geçiyor

Gençlik bedenimden gün gün kaçıyor
Bak, kırlarda son çiçekler açıyor
Saçlarına mor menekşe tak da gel

Bu dörtlülle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenmez?

A) İsim ya da fiil çekim eki alan sözcükler vardır.
B) Türemiş sözcük kullanılmamıştır.
C) Çekim eki almamış basit sözcükler kullanılmıştır.
D) Birleşik sözcük kullanılmamıştır.
E) Hâl eki almış birden fazla sözcük kullanılmıştır.

10. Ay karardı semada, varsa yoksa nur yüzün

I

II

Işığından, gözleri kamaşıyor gündüzün

III

IV

V

Bu dizelerde numaralanmış sözcüklerden hangileri yapı bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) I ve II B) I ve III
C) I ve V D) II ve III
E) II ve IV

11. Karapınar'dan geçerek tepelere tırmandık. Yıllar önce başkumandan tam da bizim durduğumuz yerden izlemiş savaşı. Bu yer, savaş alanından çıkan en güvenilir koridormuş. Yaralıları bu aralıktan hastanelere taşımışlar. Biraz sonra Duatepe'ye geçeceğiz. Orada da çok çetin çarpışmalar olmuş.

Bu parçada kaç birleşik sözcük kullanılmıştır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

12. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisi farklı işlevde bir ek almıştır?

A) Konya'ya düzenlenen gezi, iptal edilmiş.
B) Masanın üzerine yeni bir örtü almışlar.
C) Kazada ölü ya da yaralı olmamasına sevinmiştik.
D) Yanlış yapan insanların üzerine çarpı atmak kolaydır.
E) Baltanın sapı kırılınca ateş yakma planımız suya düştü.

13. Ne vakit bir yaşamak düşünsem

Bu kurtlar sofrasında belki zor
Ayıpsız fakat ellerimizi kirlletmeden
Ne vakit bir yaşamak düşünsem
Sus deyip adınla başlıyorum
İçim sıra kımıldıyor gizli denizlerin
Hayır başka türlü olmayacak
Ben sana mecburum bilemezsin

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Addan türemiş çekimli eylem
B) Yeterlik birleşik eylemi
C) Yapım ekinden önce çekim eki almış sözcük
D) Gövdeden türemiş sözcük
E) Sadece çekim eki almış sözcükler

Ek-Fiil

İki işlevli bir ektir.

- İsim ya da isim soylu sözcükleri **fiil** gibi çekimler. Başka bir deyişle onlara **kip**, **kişi** anlamı kazandırır.
- Basit çekimli fiilleri **birleşik** çekimli (zamanlı) yapar.

İsim soylu sözcükleri	idi	Basit zamanlı fiilleri
fiil gibi çekimler, onları	imiş	birleşik zamanlı ya-
yüklem yapar	ise	par.
	dır	
	im	
	sin	
	siz	

Fiil çekimleri yoktur.

1. İsim Soylu Sözcüklere Gelen Ek-Fiil

1. Ek-fiilin –di’li geçmiş zamanı (hikâyesi):

- İsim ya da isim soylu kelimelere “idi (-di)” biçiminde getirilerek yapılır:
 - Dün izlediğimiz film çok güzeldi.
 - Bize yardım eden onun babasıydı.
 - Kardeşim küçükken çok yaramazdı

2. Ek-fiilin –miş’li geçmiş zamanı (rivayeti):

- İsim ya da isim soylu sözcüklere “imiş (-miş)” biçiminde getirilerek yapılır:
- Burası önceden hep bataklıkmiş.
 - Okulun en haylaz öğrencisiymişsin.
 - Sen de amma korkakmışsın.

3. Ek-fiilin koşulu:

- İsim ya da isim soylu sözcüklere “ise (-se/-sa)” biçiminde getirilerek yapılır:
 - Hava güzelse dışarı çıkıp biraz dolaşalım.
 - Çok hastaysan bugün okula gitme.

4. Ek-fiilin geniş zamanı:

- Ek-fiilin geniş zamanında özel bir ek yoktur.
- İsimlere doğrudan şahıs ekleri getirilerek oluşturulur:
 - Bu işlerde oldukça iyiyim.
 - Sen de çok sabırlısın.
 - Gerçekten de bize karşı fazlasıyla cömerttirler.
- Ek-fiilin 3.tekil kişi eki “-dir” bazen yazılmayabilir.
 - O kitap bende var.(dır)
 - Bu ev daha büyük.(tür)

Örnek 1

(I) Aristokrasi, sadece soylulardan oluşan bir zümrenin egemenliğine dayanan yönetim şeklidir. (II) Aristokrasiler aslında zamanla güçlerini kaybeden monarşilerden doğmuştur. (III) Kral ya da imparatorların yönetim zafiyeti yaşadığı monarşilerde asiller sınıfı bu zafiyetten faydalanarak iktidara ortak olmuşlardır. (IV) Monarşilerde olduğu gibi aristokrasilerde de kan bağı önemlidir. (V) Asalet (soyluluk) babadan oğula veraset yoluyla intikal eder ve iktidar belli asalet ölçütlerine göre kullanılır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde ek-eyleme (ek-fiile) yer verilmemiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

- Her türlü isim soylu sözcük ek-fiil alabilir.
- Sen çok yorgun**sun**.
(sıfata gelen ek-fiil, geniş zaman, 2. tekil kişi)
- Yenilginin sorumlusu sen-**miş**-sin.
(zamire gelen ek-fiil, duyulan geçmiş zaman, 2. tekil kişi)
- Sınavımız yarın-**sa** şimdiden hazırlanalım.
(zarfa gelen ek-fiil, dilek-şart kipi, 3. tekil kişi)
- Gemi limana yanaşmak üzere-y-**di**.
(edata gelen ek-fiil, görülen geçmiş zaman, 3. tekil kişi)
- Bir milletin efendisi ona hizmet eden-**dir**.
(eylemsiye gelen ek-fiil, geniş zaman, 3. tekil kişi)

UYARI

Ek-fiilin geniş zamanı, biçimce ona benzeyen eklerle karıştırılmamalıdır.

Geliyorum. (şahıs eki)

Hastayım. (ek-fiilin geniş zamanı)

Babam (iyelik eki)

Babayım. (ek-fiilin geniş zamanı)

Ölüm (fiilden isim yapım eki)

Benim kardeşim (tamlayan (ilgi) eki)

Sen ne kadar güzelsin. (ek-fiilin geniş zamanı)

Sen yine bana döneceksin. (şahıs eki)

II. Fiillere Gelen Ek - Fiil

- Ek-fiilin ikinci görevi basit çekimli fiillere eklenerek onları birleşik çekimli fiil yapmaktır.
- Ek-fiil birleşik zamanlı fiilleri üç şekilde oluşturur:
 1. Hikâye birleşik zaman
 2. Rivayet birleşik zaman
 3. Koşul (şart) birleşik zaman

1. Hikâye Birleşik Zaman:

- Basit çekimli fiile, “-dı/-di/-du/-dü” hikâye eklerinin getirilmesiyle yapılır.

Beklediydim	(-di'li geçmiş zamanın hikâyesi)
Beklemiştim	(-miş'li geçmiş zamanın hikâyesi)
Bekliyordum	(şimdiki zamanın hikâyesi)
Bekleyecektim	(gelecek zamanın hikâyesi)
Beklerdim	(geniş zamanın hikâyesi)
Bekleseydim	(koşul kipinin hikâyesi)
Bekleyeydim	(istek kipinin hikâyesi)
Beklemeliydim	(gereklilik kipinin hikâyesi)

2. Rivayet Birleşik Zaman:

- Basit çekimli fiile, “-mış/-miş/-muş/-mü” rivayet eklerinin getirilmesiyle yapılır.

Tanıymışım	(miş'li geçmiş zamanın rivayeti)
Tanıyormuş	(şimdiki zamanın rivayeti)
Tanıyacakmış	(gelecek zamanın rivayeti)
Tanırmış	(geniş zamanın rivayeti)
Tanısaymış	(şart kipinin rivayeti)
Tanıyaymış	(istek kipinin rivayeti)
Tanımalıymış	(gereklilik kipinin rivayeti)

3. Şart (Koşul) Birleşik Zaman:

- Basit çekimli fiile, “-se/-sa” şart ekinin getirilmesiyle yapılır.

Yorulduysa	(di'li geçmiş zamanın şartı)
Yorulmuşsa	(miş'li geçmiş zamanın şartı)
Yoruluyorsa	(şimdiki zamanın şartı)
Yorulacaksa	(gelecek zamanın şartı)
Yorulursa	(geniş zamanın şartı)

UYARI

Ek-fiilin geniş zaman üçüncü tekil şahıs eki (-dir) cümleye kesinlik ya da olasılık anlamı katar.

- Toplantı burada sona ermiştir. (kesinlik)
- Ayşe ders çalışıyordu. (olasılık)

Örnek 2

- Sırtını düşmana verdikçe
Murat Dağları güzel değildir
- Haram süt emmemişti anadan
Ve Beyazıt derler bir büyük alan
- Can yoktu ki sevdalara düşse,
Kurt yoktu ki kızıl kana üşe
- Dost dediklerime zincir vuranlar kimdir?
Açık ve Türkiyeli avuçlarını
- Teller iletmez haber, direkler devrileli
Kara habercidir göklerde kuşlar görüleli

Numaralanmış dizelerin hangisinde ek-eylem farklı görevde kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

YAPILARINA GÖRE FİİLLER**I. Basit (Yalın) Fiiller:**

- Yapım eki almamış ve başka bir sözcükle birleşmemiş fiillerdir.
- Kök durumunda veya çekim eki almış hâldedirler.
- gel-, otur-, koş-, ağla-, yıka-, ver-, kaç-, uyu-, ye-, uç-, sar-, bak-...
- Bu, estetik bir dünya görüşü kurma düşüncesinden **doğdu**.
- Biz bir köşede oturalım sen şiirlerini **oku**.

- Kendisi için hiçbir zaman böyle şey **yapmamıştı**.
- Hayat, sonunda insanı kendi rengine **boyuyor**.
- Burayı değil, şu kayanın dibini **eşmelisin**.
- Ah, bir **gelse**!

II. Türemiş Fiiller:

➤ Yapım eki almış fiillerdir.

İsimden Fiil Olanlar

baş-la
oy(u)n-a
az-al
kan-a
hız-
su-sa

Fiilden Fiil Olanlar

gez-in
uç-ur
sür-dür
oku-t
gül-üş
kop-ar

Örnek 3

(I) İnsan, Kuaterner'de (Dördüncü Jeolojik Zaman) ortaya çıkmıştır. (II) Yani insanın ortaya çıkışı, günümüzden yaklaşık iki milyon yıl önce gerçekleşmiştir. (III) İnsanın ortaya çıkışı ve çoğalması, onun baskın bir tür olmasını sağlamıştır. (IV) İnsan, kısa sayılabilecek bir sürede yeryüzünün her yerine yayılmış ve biyoçeşitliliği büyük ölçüde etkilemiştir. (V) İnsan, bazı bitkileri yetiştirmeye başlamıştır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerdeki yüklemelerden hangileri türemiş yapı değildir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve V E) III ve IV

Örnek 4

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “etmek” tek başına eylem olarak kullanılmıştır?

- A) Sabah erkenden kahvaltı eder, okulun yolunu tutardım.
- B) Dün aldığın gömlek, vallahi de billahi de elli lira etmez.
- C) Akşamüstü arkadaşım ile uzun uzun senden söz ettik.
- D) Bu durumu hiç çekinmeden genel müdüre arz etmiş.
- E) Güzelim yüzüklerimi her zaman bir yerde kaybederim.

3. Kurallı Birleşik Fiiller:

- > Eylemin özel eylemlerle biçimce ve anlamca kaynaşmasından oluşur.
- > Bu tür fiillerin tamamı **birleşik** yazılır.

a) Yeterlik Fiili (-ebil):

- > Bir fiille “-ebil” fiilinin birleşmesinden oluşur.
 - **alabilmek**, **koşuvermek**, **görebilmek**, **cevaplayabilmek**, **söyleyebilmek**...
- > Eyleme gücü yetme/yetmeme anlamı katar:
 - Sınıf başkanlığını ancak Sena **yapabilir**.
 - Çözemediğin soruyu ablana sor, o **çözebilir**.
 - İstersen **yapabilirsin**.
 - Çok uğraştım ama sonunda kendimi **affettirebildim**.
- > Eyleme olasılık anlamı katar:
 - Bir gece ansızın gelebilirim.
 - Bu yarışmada tam bir milyon lira **kazanabilirsiniz**.
 - Yarın iç bölgelerimizde kuvvetli fırtına **görülebilir**.
 - Siz gidin, işim erken biterse size **katılabilirim**.
- > Kurallı birleşik fiillerin olumsuzu iki türlü yapılır:
 - İbrahim Tatlıses bundan böyle şarkı **söyleyemez**.
 - İbrahim Tatlıses bundan böyle şarkı **söyleyemeyebilir**.
 - Bu usta, duvarları istediğimiz gibi **boyayamaz**.
 - Bu usta, duvarları istediğimiz gibi **boyayamayabilir**.

b) Tezlik Fiili (-iver):

- > Bir fiille “-iver” fiilinin birleşmesiyle oluşur.
 - **aliver**, **yapıver**, **içiver**, **kayboluver**, **koşuver**...

- > Eyleme çabukluk anlamı katar.
 - Güvercin uçuverdi, kanadın **açıverdi**.
 - Uzanıp **tutuver** elimi ne olur geri dön.
 - Akşamın derin kızıllığında **kayboluverdim**.
 - Polisler kaçan hırsız **yakalayıverdi**.

- > Eyleme önemsizlik anlamı katar.

- Eski eşyaları dışarı **atıver**.
- Aman sen de o filmi **izlemeyiver**!

- > Eyleme rica anlamı katar.

- Şu haylazı **korkutuver** de yaramazlık yapmasın.
- Sana zahmet bakkaldan iki ekmek **alıver**.

c) Yaklaşma Fiili (-eyaz):

- > Bir fiille “-eyaz” fiilinin birleşmesiyle oluşur.
- > Eyleme “az kalsın” anlamı katar.
- > Kullanımı çok yaygın değildir.
 - **göreyaz**, **öleyaz**, **gideyaz**, **düşeyaz**...
 - Kalorifer yanmayınca soğuktan **donayazdık**.
 - Sevinçten aklım başımdan **gideyazdı**.
 - Kapı açılınca rüzgârdan mum **söneyazdı**.

d) Sürerlilik Fiili (-edur, -egel, -ekal):

- > Bir fiille “-edur, -egel, -ekal” fiillerinden birinin birleşmesiyle oluşur.
- > Eyleme “bir süre devam etme” anlamı katar.
 - **çözedur**, **bakadur**, **gidedur**
 - **olagel**, **süregel**, **anlatagel**
 - **uyuyakal**, **donakal**, **şaşakal**
 - Gördüklerim karşısında **şaşakaldım**.
 - Bu masal yıllardır **anlatılagelir**.
 - Siz soruları **çözedurun**, ben geliyorum.
- > “-ıp, -ip” zarf-fiil ekiyle sürerlilik anlamı eylemler kurulur.
 - Bütün gece bizi güldürüp durdu.
- > “Kal, dur, gel” eylemleri çekimli fiilden sonra gelirse ayrı yazılır.
 - Bütün gece odanın içinde gezindi durdu.

Örnek 5

En az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle bir eylemi karşılayacak şekilde kurulan eylemlere "birleşik eylemler" denir. Birleşik eylemler; bir ad ile yardımcı eylemin, iki farklı eylemin ya da birden çok sözcüğün kalıplaşarak bir eylem bildirmesi biçiminde oluşmaktadır.

Buna göre,

- I. Önümde kurşunlanacak binlerce dize
Korkular içindeyim göze geleceğiz göze
- II. Bundan öte yıllarda bir kuşak olagelmiş
Işıktan görünmemiş ne kötü ne de örtü
- III. Sözle tarif edilmiyor, aşk denen tutku...
Bir düşen hep kalıyor, sanki dipsiz bir kuyu...

dizelerinin hangilerinde birleşik eylem vardır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

e) İsteklenme Fiili (-eceği gel, -esi gel):

- Bir fiilin "-esi gel" kalıplaşmış ifadesiyle birleşmesinden oluşur.
- öpesi gel, göresi gel, ağlayası gel...
- Sinirden her şeyi dağıtasım geldi.
- O dürüst adamı alnından öpesim geldi.
- Anneciğimi göresim geldi.
- "-eceği gel" ifadesi de isteklenme anlamı taşır.

f) Beklenmezlik Fiili (-eceği tut, -esi tut):

- Bir fiilin "-eceği tut, -esi tut" kalıplaşmış ifadeleriyle birleşmesinden oluşur.
- güleceği tut, acıyası tut, kalacağı tuttu...
- Misafirlerin yanında öfkeleneyeceği tutmasın mı?
- Bizimle geleceği tuttu.
- Tam da yemek yiyecektik, gideceği tuttu.

Örnek 6

(I) Terzi "Kravat görünmemelidir." deyince Adnan, göğsünden utandı. (II) Yeşil boyunbağını boynundan çıkarırken eski tarih hocasının bir parçasından daha kurtulup rahat nefes aldı. (III) Aynadaki adamdan ayrılmıyordu. (IV) Eski elbisesinin kabuğundan kurtulan adam sevimli bir hışıltı ile giydiği ipek astarlı ceketin içinde yürürken gövdesi hiçbir yere değmeyerek yuvarlanıyordu. (V) Pantolon boru gibi durmuyor, bir uzviyetin asabi çizgileriyle sarkıyordu.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangilerinde eylem, türemiş yapı ve birleşik zamanlıdır?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) II ve III
D) III ve IV E) III, IV ve V

Örnek 7

- I. Sen de anlamalısın gidiyorken yanında
Başına vura vura ben sana anlatamam
- II. En güzel şiirlerimi söylemeden götürebilirim
Şimdi kavak yelleri esiyorken başımda
- III. Bıyıklarını yaktırmadan anlayamayacaktı
İlk kez gördüğü mumun yakmasına
- IV. Oynarken büyüyen kedi yanacak
Aydınlatırken küçülen mum yakacaktı
- V. Ben orada olurum, o buraya gelince
Buluşamayacağız bu müzik bitmedikçe

Numaralanmış dizelerin hangilerinde "birleşik çekimli bir birleşik eylem" vardır?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) II ve III
D) III ve IV E) III ve V

Örnek Cevapları

1. E 2. B 3. A 4. B 5. E 6. D 7. B

1, 2 ve 3. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Osmanlı Padişahı Abdülaziz, bir gün gezi için Hereke'deki av köşküne geldiğinde Karamürsel eşrafı, âdet olduğu üzere Padişaha bir hediye sunmaya karar verir. Mevsim yaz olduğu için yörenin meşhur meyvesi kirazı seçerler. Padişahın huzuruna çıkan kasaba temsilcileri, itina ile toplanan kirazları bir sepete doldurarak sandalla Hereke'ye geçerler. Padişahın huzuruna kabul edilirler ve hediye sepetini sunarlar. Oldukça değişik ve sade hediye gören Abdülaziz, biraz şaşırarak biraz da küçümseyerek hediye sepetini şöyle bir süzer. İçinde ne olduğunu merak eder. Derhâl gümüş bir tepsi getirilir, sepetin içindeki kirazlar, tepsiye boşaltılır. Sepetin içindeki kirazlar tepsiye sığmayıp taşınca Abdülaziz hayretle şöyle mırıldanır: "Sepeti ufak tefek gördük amma içindekini tepsiye sığdıramadık!" Abdülaziz'in bu sözü daha sonraları halk arasında bir çeşit deyim olur.

1. Bu parçada kaç birleşik eylem vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

2. Bu parçada kaç türemiş eylem vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

3. Bu parçada aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Geniş zaman kipiyle çekimli eylemler
B) Ek-eylemle çekimlenmiş eylem
C) Birleşik yapıli eylem
D) Basit yapıli eylem
E) Üçüncü çoğul kişili eylem

4, 5 ve 6. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

(I) Kırmızı besinlerin içindeki kimi maddeler, damar sertleşmesine iyi geliyormuş. (II) Sonbaharda pazardan aldığı koca koca kırmızı biberleri fırında közleyip kabuklarını da soyup bir baş sarımsak ve tuzla mikserden geçirdikten sonra zeytinyağı ekleyip büyük bir kavanoza koymuştu. (III) Bir kaseye bu karışımın bir çorba kaşığına bir tatlı kaşığı keten tohumu, bir çorba kaşığı da fındıkla ceviz ekleyip bir dilim kepekli ekmeğin üzerine sürüyordu. (IV) Haftada bir gün bu menüden kendini azat etmişti. (V) Peynirli, zeytinli, yumurtalı hatta kimi zaman sucuk ya da pastırmalı eski günlere bile dönüyordu.

4. Bu parçada numaralanmış cümlelerdeki fiillerden hangisi hem birleşik fiil hem de birleşik zamanlı fiildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Bu parçada numaralanmış cümlelerdeki fiillerden hangisi iş-kılış fiili değildir?

- A) Yalnız II B) Yalnız IV C) I ve V
D) I, III ve IV E) II, IV ve V

6. Bu parçada numaralanmış cümlelerdeki fiillerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümledeki fiil, basit yapıli ve birleşik çekimli bir fiildir.
B) II. cümledeki fiil, belirsiz geçmiş zamanın hikâyesiyle çekimlenmiştir.
C) III. cümledeki fiil, türemiştir.
D) IV. cümledeki fiil, yapıca birleşiktir.
E) V. cümledeki fiil, birleşik zamanlıdır.

1. I. Antropoloji: Sosyoloji, insanlığın ve toplumların tarihsel gelişim sürecinde geçtiği aşamaları ve geliştirdiği kültürel yapıları anlamada antropolojiden (insan bilimi) yararlanır.
- II. Tarih: İnsan topluluklarının geçmişten günümüze kadar yaşadığı olayları, ilişkileri yer ve zaman göstererek açıklayan tarih bilimi, sosyolojinin en çok yararlandığı bilim dallarından biridir.
- III. Ekonomi: Bir mal üretilirken, paylaşılırken ve tüketilirken bireylerin ve sosyal grupların birbirleriyle ilişkilerini inceleyen ekonomi bilimi toplumsal gerçekliği açıklamada sosyolojiye önemli katkılar sağlar.
- IV. Siyaset bilimi: Devletin oluşumunu, örgütlenişini, işleyişini, güç ve otoritenin kaynağını inceleyen siyaset bilimi sosyolojinin en fazla ilişkili olduğu sosyal bilimlerden biridir.
- V. Coğrafya: Sosyoloji, toplumların üzerinde yaşadığı bölgenin ve bölge özelliklerinin toplumsal hayata etkisini anlayabilmek için coğrafyanın verilerini toplar.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde ek-eylem (ek - fiil) vardır?

- A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve IV E) IV ve V

2. Öğretim programları bireysel farklılıklara ilişkin hassasiyetler göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Kalıtsal, çevresel ve kültürel faktörlerden kaynaklanan bireysel farklılıklar ilgi, ihtiyaç ve yönelme açısından da kendini belli eder. Öte yandan bu durum bireyler arası ve bireyin kendi içindeki farklılıkları da kapsar. Bireyler hem başkalarından farklılık gösterir hem de kendi içindeki özellikleri ile farklıdır. Örneğin bir bireyin soyut düşünme yeteneği güçlü iken aynı bireyin resim yeteneği zayıf olabilir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Birleşik zamanlı eylem
B) Yeterlik birleşik eylemi
C) Yardımcı eylemle oluşmuş birleşik eylem
D) Türemiş eylem
E) Ad soylu sözcüğü yüklem yapmış ek eylem

3. (I) Her toplumun sahip olduğu normların önem dereceleri farklılık gösterir. (II) Bazı normlar bir toplumun devamlılığı için daha önemliyken bazıları çok önemli olmayabilir. (III) Örneğin kişinin yemek yerken ağzını şapırdatması veya arkadaşlarına kaba davranması önemli bir norm ihlali değildir. (IV) Ancak vatanına ihanet eden bir kişinin ihlal ettiği norm büyük bir cezayı gerektirir. (V) Normlar yoluyla toplumun kontrolü gerçekleştirilmektedir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümlede çekimli eylem yer verilmiştir.
B) II. cümlede kurallı birleşik eylem vardır.
C) III. cümlede çekimli eylem bulunmamaktadır.
D) IV. cümlede eylem “-dir” ek eylemi almıştır.
E) V. cümlede ek-eylem kullanılmıştır.

4. Ne vakit bir yaşamak düşünsem

Bu kurtlar sofrasında belki zor
Ayıpsız fakat ellerimizi kirlatmeden
Ne vakit bir yaşamak düşünsem
Sus deyip adınla başlıyorum
İçim sıra kımıldıyor gizli denizlerin
Hayır başka türlü olmayacak
Ben sana mecburum bilemezsin

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Yeterlik birleşik eylemi
B) Basit yapılı eylem
C) Türemiş eylem
D) Ada gelmiş ek eylem
E) Birleşik zamanlı eylem

5. (I) Düşünmek ve merak etmek insanın en temel özellikleri arasında yer alır. (II) Tarihin her döneminde en temel özne yine insanın kendisi olmuştur. (III) İnsan yalnızca yaşadığı çevredeki olay, nesne ve olgular üzerine düşünmekle kalmayıp kendisi hakkında düşündüğü ve merak ettiği şeyleri de araştırır. (IV) İnsanlar, ilk dönemlerde gördükleri rüyaları merak etmişlerdir. (V) Bu meraklarını önceleri inançları doğrultusunda, sonraki dönemlerde de felsefi düşünüş içerisinde bilgi edinmek yoluyla gidermeye çalışmışlardır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerdeki eylemler yapıları bakımından eşleştirildiğinde hangisi dışta kalır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Yitik bir ezgisin sadece,
Tüketilmiş ve düşmüş gözden.
Düşlerinde bir çocuk hıçkırır
Gece camlara sürtünürken;
Çünkü hiçbir kelebek
Tek başına yaşayamaz sevdasını,
Severken hiçbir böcek
Hiçbir kuş yalnız değildir;
Ölümdür yaşanan tek başına,
Aşk iki kişiliktir.
- Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?**

- A) Ek-eylem almış sıfat tamlaması
B) Dilek kipiyle çekimlenmiş eylem
C) Kurallı birleşik eylem
D) Ek-eylemin olumsuzluğu
E) Basit yapı eylem

7. (I) Romanın üç önemli kişisi; Köse Hasan, İlahsızın Yusuf ve Pehlivan Ali, çalışmak için Çukurova'yı seçer. (II) Orada hemşehrilerinin fabrikasında çalışmayı hayal eden bu gençler böylece çalışarak biriktirdikleri parayla köye dönebileceklerdir. (III) Köse Hasan kızına saç tokası ve üstü işlemeli tarak almayı düşlerken Yusuf, köye bir gaz ocağı ile dönmeyi hayal eder. (IV) Trenle Çukurova'ya gelen Hasan, Ali ve Yusuf fabrikanın yolunu tutarlar. (V) İş için başvurdıkları fabrika sahibi tarafından ırgatbaşının yanına gönderilirler.

Bu parçada numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümlede basit yapı eylem yer verilmiştir.
B) II. cümledeki eylem, birleşik çekimlidir.
C) III. cümledeki eylem, birleşik yapıdır.
D) IV. cümledeki eylem, haber kipiyle çekimlenmiştir.
E) V. cümledeki eylem türemiştir.

8. gün gelir insan anlayıverir
tek başına yaşlanan bir ağaç olduğunu
o yüzden kederi yazmak isteyebilir
rüzgârın gövdesinde açtığı yaralara
toprağa ne söyler yağmurun sesi
bir şarkı mı, bir şiir mi, bir güz hikâyesi mi
yaşlı bir ağaç olsan, cırılcıplak bir ağaç
ne söyledin, kalbinde esip duran rüzgâra?
"beni terk et
içimde sonbahardan başka bahar kalmadı"

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Geniş zamanın hikâyesiyle çekimlenmiş eylem
B) Yeterlik birleşik eylemi
C) Dilek kipiyle çekimlenmiş eylem
D) Belirli geçmiş zamanın olumsuzluğuyla çekimlenmiş eylem
E) Sürerlik birleşik eylemi

9. (I) Adnan'ın bu iyi günlerinde Belkis, onunla evlenmeyi kabul eder. (II) Adnan ve Belkis evlenirler ve Nişantaşı'nda bir konak tutarlar. (III) Adnan, çok sevdiği Belkis'a kavuşmuştur ama onun dünyasına bir türlü girememektedir, aralarında hep bir mesafe vardır. (IV) Birinci Dünya Savaşı bitmiştir ve mütareke günleri başlamıştır. (V) Adnan, arananlar arasında olduğundan bu zor günlerde hem parasını hem de karısını kaybeder.

Bu parçada numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümlede yardımcı eylemle kurulmuş eylem bulunmaktadır.
B) II. cümledeki eylemler, basit yapıdır.
C) III. cümledeki eylem, basit zamanlıdır.
D) IV. cümledeki eylemlerde ek - eylem vardır.
E) V. cümledeki eylem, birleşik yapıdır.